

Κεφάλαιο 6 – Η ιδέα του δημοσίου λόγου

Ο δημόσιος λόγος υποδεικνύει το κοινό καλό που εδώ έχει την έννοια του ρόλου και της αξίας των βασικών θεσμών της κοινωνίας όπως αυτός ο ρόλος προκύπτει από μια πολιτική αντίληψη δικαιοσύνης. Αυτός ο λόγος είναι δημόσιος με διττό τρόπο: αφορά σε όλους τους πολίτες και, επίσης, αφορά σε επιχειρήματα ανοικτά. Αυτός ο λόγος αφορά επίσης μόνο στα ουσιώδη πολιτικά ζητήματα (δηλαδή όταν μιλάμε για βασικές ελευθερίες και δικαιώματα της πολιτείας όπως η ψήφος και η σκέψη και όταν μιλάμε για τη δομή της πολιτικής διαδικασίας όπως οι εξουσίες των 3 εξουσιών). Ο Ρώλς ξεκαθαρίζει ότι θέματα γύρω από την δεύτερη αρχή της ΘΔ δεν είναι εντός του όρου αφού ναι μεν είναι πολύ σημαντικά ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης αλλά δεν αφορούν στον τρόπο που αποκτάται και ασκείται η πολιτική εξουσία αλλά μόνο στους θεσμούς κοινωνικής δικαιοσύνης. Οι δύο αρχές προσδιορίζουν διαφορετικούς ρόλους για την βασική δομή) άρα μόνο πολιτικές είναι οι αξίες που τέμνουν τα όρο εφαρμογής αυτού του λόγου. Τα όρια αυτά δείχνουν ότι μόνο σε ότι αφορά την γενική εφαρμογή των 2 αρχών (δικαίωμα ψήφου, λχ ισότητα ευκαιριών) ο λόγος αυτός χρησιμοποιείται και όχι για ήσσονα αυτών ζητήματα (πχ περιβαλλοντική ή φορολογική νομοθεσία). Πολλών μάλλον, ο λόγος αυτός δεν αφορά στα προσωπικά ζητήματα ή ζητήματα ενώσεων όπως λχ μια εκκλησία. Αυτό συμβαίνει επειδή αυτές οι ενώσεις αφορούν όχι όλους αλλά μέρος των πολιτών αφού ανταποκρίνονται σε ένα συγκεκριμένο, ειδικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Αντίθετα, ισχύει στο λόγο των πολιτών επί ενός δημοσίου ζητήματος, στο λόγο των δικαστηρίων, στο λόγο των πολιτικών.

Γιατί ο δημόσιος λόγος είναι πιο κατάλληλο εργαλείο σε σχέση με κάτι άλλο για να λύσει το πρόβλημα της σταθερότητας των 2 αρχών; Ο Ρώλς θυμίζει ότι η κοινωνία παρουσιάζει ένα έλλογο πλουραλισμό (εξυπακούεται ότι είναι δημοκρατική άρα κάθε άποψη είναι ισόκυρη) και ότι οι 2 αρχές υπονοούν την ύπαρξη μιας κρατικής/ εξαναγκαστής δύναμης επιβολής. Έτσι, η τήρηση των 2 αρχών περνάει από την νομιμοποίηση αυτής της εξουσίας και άρα η σταθερότητα καταλήγει ένα θέμα νομιμοποίησης. Για να νομιμοποιηθεί αυτή η εξουσία θα πρέπει να παρουσιαστούν λόγοι που εύλογα θα δεχόταν ο καθένας. Αυτοί οι λόγοι αποτελούν τον δημόσιο λόγο και αυτός παράγει την επάλληλη συναίνεση. Άλλωστε οι αναφορά αυτής της πολιτικής κουλτούρας σε ιδέες όπως τα θεμελιώδη δικαιώματα αλλά και καθήκοντα έχουν αρκετό βάρος για να το κάνουν αυτό.

Κάποιες διευκρινίσεις: πρώτον, για να παραχθεί δημόσιος λόγος απαιτείται ένα ηθικό καθήκον, αυτό της πολιτικής ευπρέπειας (καθήκον με μια έννοια καντιανή, δηλαδή ελεύθερη επιλογή όπως προκύπτει από την χρήση του θεωρητικού αλλά και του πρακτικού λόγου. Μόνο αν όντως οι πολίτες θέλουν να δικαιολογούν εύλογα τις πολιτικές αρχές της δικαιοσύνης θα καταλήξουν στον δημόσιο λόγο. Θα καταλήξουν στον δημόσιο λόγο όχι ως συμβιβασμό αλλά ως προϊόν του καθενός δόγματος. Δεύτερον, στόχος του δημοσίου λόγου είναι η θεμελίωση μιας πολιτικής αντίληψης για τη δικαιοσύνη. Θυμίζεται ότι πολιτικό είναι το μη βασισμένο σε ηθικό (θετικά διατυπωμένο εδώ είναι η επάλληλη συναίνεση για την λειτουργία των δύο αρχών, μια λειτουργία που καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από τις αρχές του δημοσίου λόγου. Και επίσης αυτό που αφορά στη βασική διάρθρωση δηλαδή πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς. Τρίτον, ο δημόσιος λόγος -με τις αξίες που αντανακλά (αλλά και τις αρετές που αντανακλά όπως η ευπρέπεια)- δεν προσφέρει παρά μια μέθοδο, κατευθυντήριους κανόνες για την εφαρμογή των 2 αρχών. Τέταρτον, η θεμελίωση των αξιών του δημοσίου λόγου βασίζεται στις ίδιες θεμελιώδεις ιδέες στις οποίες βασίζεται και η θεμελίωση των 2 αρχών δικαιοσύνης. Αυτό σημαίνει ότι δεχόμαστε πως τα άτομα μπορούν να μοιράζονται την πολιτική εξουσία ως ελεύθεροι και ίσοι. Και ότι οι αρχές του δημοσίου λόγου είναι αρχές που μπορούν να δεχτούν κάποιοι άνθρωποι ίσοι και ελεύθεροι. Πέμπτον, το ότι η θεμελίωση των αρχών είναι η ίδια δεν σημαίνει και ότι οι αρχές δικαιοσύνης που επικαλείται ο καθένας ταυτίζονται με αυτές των άλλων. Ο δημόσιος λόγος απαιτεί να διεξάγεται ο πολιτικός διάλογος επί ιδίων πολιτικών αξιών όχι επί ιδίων αρχών δικαιοσύνης.

Ένα κλασικό παράδειγμα δημοσίου λόγου είναι το Ανώτατο Δικαστήριο. Αυτό επιβλέπει (ερμηνεύοντας υπέρτατα) την τήρηση του Συντάγματος, ενός κειμένου δηλαδή που ενσωματώνει αρχές και δικαιώματα που είναι στο πυρήνα αυτού που ορίστηκε ως ουσιώδες πολιτικό ζήτημα. Οι δικαστές πρέπει να πορεύονται με βάση τα συνταγματικά προηγούμενα, τις συνταγματικές πρακτικές και τις αντίστοιχες παραδόσεις ώστε στο τέλος να δώσουν μια τέτοια ερμηνεία που να προσδώσει ένα τέτοιο φως στο Σύνταγμα όσο γίνεται πιο κοντά σε μια εύλογη για το δημόσιο λόγο αντίληψη των πραγμάτων. Έτσι, από έναν δικαστή δεν μπορούμε να περιμένουμε την προσωπική του ηθική ή τις θρησκευτικές του απόψεις.

Ο δημόσιος λόγος μπορεί να φαντάζει ατελής, ρηχός αφού δεν εκθέτει στο σύνολό τους τα πιο βασικά θεμέλια των αξιών μας. Ωστόσο, έχουμε λόγο να τον υιοθετήσουμε αφού δεν ξεφεύγει από το όριο μιας εύλογης εξισορρόπησης αξιών και εν τέλει επειδή αυτό

προστάζει το καθήκον την πολιτικής ευπρέπειας. Αυτό μάλιστα μπορεί να σημαίνει ότι κάποιες φορές (ιδίως όταν υπάρχει ένα φλέγον και αμφιλεγόμενο ζήτημα)θα φτάσουμε να εξηγούμε στο δημόσιο λόγο πώς το τάδε ή το δείνα περιεκτικό δόγμα ασπάζεται τις πολιτικές αξίες. Ανάλογα λοιπόν με τις κοινωνικές και άλλες περιστάσεις κρίνεται το κατά πόσο το ιδανικό του δημοσίου λόγου μπορεί να επιτευχθεί και με επίκληση περιεκτικών λόγων (που πάντως πρέπει να παραπέμπουν εύλογοι για να μπορούν να πείθουν. Ο Ρώλς αναφέρει ως τέτοιο λόγο το χριστιανικό λόγο ήδη των αρχών του 19^{ου} αιώνα υπέρ της κατάργησης της δουλείας). Αν επιτρέπεται μια τέτοια επίκληση, τότε η χρήση των πολιτικών αξιών δεν θα είναι αποκλειστική αλλά, όπως λέει ο ίδιος ο Ρώλς, περικλειστική.